

Risale-i Nur'dan Bir Kavram; Mektubat-ı Samedaniye

Mektubat-ı Samedaniye'yi kısaca, "Samed olan Allah'a ait mektuplar" diye tanımlamak mümkündür. Fakat, bunun da ötesine geçip biraz daha ayrıntılı bir şekilde anlama gayreti içine girdiğimizde, bu terkibi meydana getiren "mektubat" ve "Samedani" kelimelerinin üzerinde ayrı ayrı durulması daha faydalı olacaktır.

Mektubun çoğulu olan "mektubat", genel anlamıyla "yazılanlar", özel anlamıyla ise "bir yerden başka bir yerdeki muhataba gönderilen ve aradaki iletişimi sağlayan yazılı bilgiler" anlamlarına gelmektedir.

Mektubun sözlük anlamından hareket ettiğimizde öncelikli olarak, bir mektubun yazılma amacının ne olduğu sorusu önemlidir. Bunun cevabı ise aralarında belli bir uzaklık olan iki muhatap arasındaki iletişimi temin etmek olacaktır. İletişim sağlanabilmesi için ise, mektubun yazıldığı dilin önemi ortaya çıkar. Eğer, karşı taraftaki muhatap o dili bilmiyor ve anlayamıyorsa, mektup yazılmasının her hangi bir anlamı olmaz. Ayrıca, aynı dili kullanıyor olmak da bazen yeterli olmayabilir. Mektubun ulaştığı kimse, sizin duygu ve düşüncelerinizi paylaşmak istediğiniz bir dostunuz olmalıdır. Hiçbir kimse, tanımadığı, dilini bilmediği bir insana mektup yazmadığı gibi, samimiyetinin olmadığı insanlara da mektup yazmayı aklının ucundan geçirmez.

Cenab-ı Hak dahi, zaman ve mekandan münezzehtir olması itibarıyla, her şeyden ve insanlardan nihayetsiz derecede uzaktır. Zatı, yetmiş bin perde arkasında tesettür etmiştir. Fakat, bütün varlıkların yanında isimleriyle ve filleriyle tasarruf ederek, her şeye nihayetsiz derecede yakındır. İşte, her biri ayrı bir sanat harikası olan bütün varlıklar, binlerce perdeler arkasındaki mukaddes Zâtından haber getiren mektuplardır. Onun Zâtının bilinmesi, kemaline ve cemaline muhabbet edilmesi, ancak Ondandır haber veren sanat eserlerinin görülmesiyle mümkündür.

İnsan, Allah'a muhatap olabilecek bir kabiliyette yaratılmıştır. Allah'ın bu kadar kıymet verdiği ve şereflendirdiği bir kuluyla konuşmaması mümkün değildir. Nitekim, bütün peygamberleriyle vahiy yoluyla konuştuğu gibi, bütün insanlarla da ilhamlar vasıtasıyla özel olarak konuşmaktadır. Fakat, sohbetini yalnız vahiy ve ilhamlarla sınırlı bırakmamıştır. Her varlığı, birer mektup mahiyetinde yaratmasıyla her an için iletişimin devam etmesini sağlamıştır. Baharın geniş sayfasından çiçeklere, bulutlardan yağmur damlalarına kadar her şey Onun birer mektubudur, Ondandır birçok mesajlar getirir. Fakat, o mesajları okuyabilenler, insan gibi akıl ve şuur sahibi olan varlıklardır. İnsan her varlık üzerinde yazılan, Allah'ın güzel isimlerinin cilvelerini ve mukaddes sıfatlarının nakışlarını okumakla, yani tefekkür etmekle ve böylece Halıkını tanıyıp muhabbetini ziyadeleştirmekle vazifelendirilmiştir.

Cenab-ı Hak, her varlığı birer mektup gibi, o kadar harika bir tarzda kudret kalemıyla yazmaktadır ki, her satırı, her kelimesi, hatta her bir harfi binlerce manayı ifade etmektedir. Mesela çiçekli güzel bir bahçe Onun bir mektubudur ve içinde ağaçlardan meyvelere kadar yine iç içe mektuplar yazılmıştır. Bir çekirdek ince yazılarla koskoca ağacın

programını saklayan harika bir mektuptur. Elbette, bu kadar harika programları kudret kalemiyle yazan, gücü her şeye yeten Zat-ı Ehad-i Samed olabilir.

'Samedani' kelimesi sözlüklerde, "Samed olan Cenab-ı Hak ile alakalı" diye tarif edilmektedir. Allah'ın Samed ismi ise, "hiçbir şeye muhtaç olmaması, hazinesinden hiçbir şeyin eksilmemesi ve kudretine hiçbir şeyin ağır gelmemesi" manasına gelmektedir. 'Samedaniyet' ise bu halin ünvanıdır.

Yeryüzünde, özellikle de bahar mevsiminde yaratılan bitki ve hayvan türlerinde müthiş bir çeşitlilik vardır. Bu varlıkların hepsinin, çekirdeklerden, yumurtalardan ve bulanık bir su olan nutfe gibi basit bir maddeden yaratılmaları da Cenab-ı Hakkın Samedaniyetini göstermektedir. Sayıları Yüz binleri bulan canlı türlerinin birbirine benzememesi gibi, aynı türden olan her bir ferden de farklı bir şekilde yaratılması ve tamamının mükemmel bir sanat eseri olması Allah'ın sonsuz derecede zenginliğini gözler önüne sermektedir. Ayrıca, bir çekirdekten dağ gibi ağacı yaratmak, şekilsiz, bulanık bir sudan canlıları halk etmek Cenab-ı Hakkın kudretine hiçbir şeyin ağır gelmediğini apaçık bir şekilde göstermektedir. Bütün bu çeşitlilik içindeki sanatlı ve kolay yaratılış, mükemmel bir programın ve programın arkasında ise harika bir yazılma gerçeğinin varlığını ilan etmektedir.

Her bir şey varolmadan önce tohumlarında, çekirdeklerinde ve yumurtacıklarında yazıldığı gibi, varolduktan sonra da meyvelerinde ve çekirdeklerinde yazılıyor. Hatta canlıların her bir organının belli sınırlara riayet ederek sabit bir şekli koruması, mükemmel bir kaderi programın kudret kalemiyle yazıldığını göstermektedir.

Artık günlük hayatta yerini alan bilgisayarlar, kader ve program benzeşmesine en güzel örneği teşkil etmektedir. Bilindiği gibi bilgisayar yazılımı (program), bilgisayara bir işi yaptırmak için verilen komutlar kümesidir. Hepimizin yakından bildiği Windows'95-98 ve Windows NT gibi işletim sistemleri; MS Word, Photo-Shop ve bilgisayar oyunları gibi uygulama programları, bilgisayar yazılımı ile ortaya çıkmıştır. Bu programlar ise, genel olarak üç dil kategorisinde yazılmaktadır. Bunlar; makine dilleri, assembly dilleri ve yüksek seviyeli programlama dilleridir. Bizim sürekli olarak kullandığımız bu programlar, aslında çok karmaşık yazılımların sonucunda ortaya çıkmıştır. Örneğin, makine diliyle en basit bir toplama işleminin yapılması için ve küçük bir bilginin saklanabilmesi için 1 ve 0'lardan oluşan 110001010101110110001001 biçiminde bir ifadenin yazılması gerekmektedir. Yani ekranda gördüğümüz bütün görüntüler ve duyduğumuz bütün sesler, makineye 1 ve 0'lardan oluşan uzun yazılımlarla kaydedilmektedir. Öyle ise denilebilir ki, ekranımızda karşımıza çıkan bütün programlar ve internet vasıtasıyla misafir olduğumuz sitelerdeki bütün ses ve görüntü efektleri, bir programcının maharetini ve kabiliyetini gösteren, onu bizlere tanıtan gelişmiş mektuplardır.

Güneşlerden, hava moleküllerine kadar bütün varlıklar da Allah'ın birer mektubudurlar. Özellikle de hava moleküllerini ve hareketlerini biraz dikkatle inceleyecek olursak, havanın, insanı hayretler içinde bırakan "yazılma, silinip yeniden yazılma" faaliyetlerinin çabuk değişen bir sayfası olduğunu kolaylıkla fark ederiz. Her bir hava molekülü bir bilgisayarın hard-diskinden daha fazla bilgiyi, ses ve görüntüyü taşıyabilmektedir. Havanın her bir zerresine radyo istasyonları sayısınca frekanslardaki farklı dillerle ve şivelerle konuşan insanların seslerinin ve televizyon kanalları sayısınca anlık değişikliğe uğrayan görüntülerin yazılması, başlı başına bir kudret mu'cizesidir. Aynı hava zerresini sesleri, görüntüleri, ışığı, sıcaklığı iletmek gibi birçok vazifeleri yaptığı bir anda, hangi canlının vücuduna girerse girsin, hangi azasında görev yaparsa yapsın, hiçbir şeyin şaşırmadığı görülecektir. Böyle, kendi gücüyle taşıyabileceğinden çok fazla yükleri kaldırması, büyük işleri başarması kendi namına hareket etmediğini, her şeye gücü yeten Cenab-ı Hakkın sonsuz kudreti hesabına hareket ettiğini göstermektedir. Yalnızca bir hava molekülü bile, bu kainatın perdesi arkasında ne kadar mükemmel bir Programcının var olduğunu ve her bir varlığın Onun Samediyetini gösteren bir mektup olduğunu görmek için yeterli olmaktadır.

Bediüzzaman'a Göre İdeal İnsan Keyfiyeti

Kişi emniyet ve bütünlüğünü ancak "Allah'a ve kanunlarına teslim olmakla" koruyabilir ve geliştirebilir. Böylece Kur'an'da sık sık ism-i fail olarak kullanılan Müslim kelimesi de "kendini Allah'a ve Allah'ın kanunlarına teslim eden kişi" anlamına gelmektedir. Müslüman kelimesiyle ilgili ilginç bir nokta da, Kur'an'ın Müslim sıfatını tüm kainat için kullanmasıdır. Kainat—yanlış olarak tabiat kanunları da denen—ilâhi kanunlar vasıtasıyla Allah'a teslim olduğundan, kendisinden Müslüman olarak söz edilir.¹

Bu noktada Allah'ı bilmek, bütün kâinatı ihata eden Rububiyetine ve zerrelere yıldızlara kadar, cüz'î küllî her şey O'nun tasarrufuyla ve kudret ve iradesiyle olduğuna kat'î iman etmek; ve "lâ ilâhe illallah" kelimesiyle, mülkünde hiçbir ortağı olmadığına iman etmek, kalben tasdik etmekle olur. Yoksa "Bir Allah var" deyip, bütün mülkünü sebeplere ve tabiata taksim etmek ve onlara isnat etmek—hâşâ—hadsiz şerikleri hükmünde esbabı merci tanımak ve her şeyin yanında hâzır irade ve ilmîni bilmemek ve emirlerini tanımamak ve sıfatlarını ve gönderdiği elçilerini tanımamak, peygamberlerini bilmemek elbette Allah'a iman hakikatinin gereği değildir. İdeal insan keyfîyeti de ancak, kendini en güzel şekilde yaratan ve besleyip büyüteni tanımakla oluşur.

İnsanın fitrî halini ele alan Said Nursî, kendini ve eşyayı bir yaratıcının eseri olarak görmektedir. Yaratıcının, yaratmasında bir kasd ve hikmet vardır. Bu yaratılış amacı doğrultusunda insanın, hayatının tüm alanlarında sorumluluk ve yükümlülükleri vardır. Ki, bu yükümlülükler kısaca "ibadet" terimi içerisinde özetlenmektedir. Bediüzzaman'a göre kâinat, her bir yanıyla, O'nun yaratışının eseridir. İnsan da O'nun bir mahluku ve "eser-i sanatı" olarak, şuuruyla bu yaratılışı tasdik edip, buna göre davranmak durumundadır. Bu da her bir ânın O'nu tanıyarak, yani O'nun adına geçirilmesi demektir. Böylece, her bir mevcut O'nun varlığını bildirir ve O'na işaret ederken, kendisinin O'nun adına kullanılması gerektiğini de ihtar eder. Mevcudatın bu sesine kulak vermek, onların kendilerine vücut verenin rızası dairesinde kullanılmaları sonucunu getirir. Bu kullanımın alanını ve sınırlarını ise, tekvîni ve tedvîni şeriat belirler.

Her bir eşya, Said Nursî'ye göre bu bakışla birer nimet halini almaktadır. Nimet ise karşılığında "şükür" gerektirir. Şükür ödevi ise onları yerli yerinde kullanmakla yerine getirilmiş olmaktır. Demek ki, ideal insanın özelliklerinden diğer biri de etrafında bulunan eşyayı tanımak olduğu gibi kullandığı bu nimetlere karşı şükür ile mukabele etmektir. En mutlu insan toplumu, ahlâki ve toplumsal kanunları (şeriat-ı garra) ve fiziksel kanunları (şeriat-ı fitriye) en iyi uygulayan, diğer bir deyişle İlahi iradeye boyun eğmesini, itaat etmesini bilen toplumdur.²

Özellikle sosyal zorunluluk gereği uygulamak zorunda olduğumuz sünnet dışı normları sadece zorunlu olduğumuz için uyguladığımızın bilincini hiç akılmamızdan çıkarmamız gerekir. Sünnete dayalı bir hayat tarzı üretebilmek için ilk olarak güçlü bir irade ile yeniden sünnete dönme gereği vardır. Bu konuda ilk olarak günlük yaşamaya ilişkin normları sünnete uydurmak için yoğun bir sünnet araştırması yapılmalıdır. Unutulmamalıdır ki, sünneti hayatımıza rehber yapıp, en küçük bir sünneti tatbik etmek, sağlam bir îman ve sebat gerektirmektedir. Bu alandaki eksiklerimizi giderip, insanı yaratılış gayesine uygun yaşamaya sevk eden sünnete sarılmamız gerekir. Sosyal hayatta burjuva değer sisteminin normlarını zorunlu olarak uygularken kişisel hayatımızda sünnetin en ufak varyantını bile uygulamamız mümkündür. Servet veya gelir düzeyimiz arttıkça tüketim çeşit ve kalıbını fazla değiştirmeden, israf ve konfora sapmadan yaşayabilme, sünnete uygun yaşama anlamına gelir.

Bediüzzaman, İmam-ı Gazali gibi yepyeni bir medeniyetin temelini atmak üzere her türlü düşünce ve motivasyonu geliştirmiş ve bizlere miras bırakmıştır. Bu medeniyet sadece rasyonel ve seküler kurumlardan ibaret değildir. Bunların yanında, bu kurumlara ruh verecek takva, rıza, iktisat, kanaat gibi nitelik ve derinliklerin olmaması durumunda sadece kurumların yaygınlaşması, beşeri sermayenin nicelik olarak çoğalması, fazla bir anlam ifade etmez. Medeniyetin maddi cephesi ekonomik ve bilimsel gelişme ve kurumlarla donatılırken, manevi cephesi de yeniden sünnete dönerek ve sünneti, "yaşayan gelenek" haline getirilerek donatılacaktır.³

Günümüz İslâm düşünürleri de kâinatın sembolik boyutuna dikkat çekmiş ve onun bize Allah'ı tanıtan boyutunu vurgulamışlardır. Ancak kâinat kitabını en coşkulu şekilde okuyan ve ondaki manaları keşfedenlerin başında Said Nursî gelmektedir. Risale-i Nurlarda, kâinat kitabının mütalaası büyük bir yer tutar. İslâm'ın sistemden dışlandığı, her türlü dini eğitimin yasaklandığı, daha önemlisi alfabenin değiştirilmesiyle tüm kültürle tam bir kopuşun yaşandığı bir dönemde Nursî, kâinat kitabını okumuş ve herkese de nasıl okunacağını öğretmiştir.⁴

Konuyu Said Nursî'nin, "Evet hakiki terakki ise; insana verilen kalp, sır, ruh, akıl hatta hayal ve sair kuvvelerin, hayat-ı ebediyeye yüzlerini çevirerek, her biri kendine layık hususi bir vazife-i ubudiyet ile meşgul olmaktır. Yoksa ehl-i dalaletin terakki zannettikleri, hayat-ı dünyeviye'nin bütün inceliklerine girmek ve zevklerinin her çeşitlerini, hatta en süflisini tatmak için bütün letaifini ve kalp ve aklını nefis-i emmareye musahhar edip yardımcı verse; o, terakki değil sukuttur."⁵ ifadesiyle bağlarsak, ideal insanın keyfîyeti de daha iyi anlaşılabilir olur.

Dipnotlar:

1. İbrahim Özdemir, KÖPRÜ, Kış/97, s. 35.
2. Tahsin Gülhan, KÖPRÜ, Yaz-Güz/97, s.61
3. Bünyamin Duran, KÖPRÜ, Yaz-Güz/97, s.29
4. İbrahim Özdemir, KÖPRÜ, Kış-97, s.40
5. Bediüzzaman Said Nursî , Sözlere, s.300.